

תמצית מוסר

סיכום קצר וברור של דברי רבותינו בעלי המוסר

גליון 33 | חומת הדת, כבוד שמים | תנא דבי אליהו | תשרי ה'תשפ"ה

תמצית ספר חומת הדת

לימוד מהנהגת העולם כמה צריך להתחזק בתורה - הנה מצינו במנהגו של עולם שבני השרים אינם יושבים בחצר אביהם להתענג וכו', אלא הולכים לבתי ספר מיוחדים ללמוד עבודת המלך, והסיבה לזה היא כי הם רוצים להיות בעצמם שרים ומפקדים ולעלות מדרגה לדרגה, וכל זה כדי למצוא חן בעיני המלך, ואומרים שכבוד זה לא ישוה לו שום תענוג. אמנם באמת כבוד זה כלל אינו ודאי, דשמה לא יצליח, או שיחלה, או שלא ימצא חן בעיני בן המלך, וגם כבוד זה הוא רק לזמן, ומ"מ אנו רואים שהם נושאים נפשם לכבוד הזה, וא"כ כמה אנו צריכים להתחזק בעבודת מלך מלכי המלכים, וכדכתיב "מאויבי תחכמי מצוותיך", והכבוד הזה הוא נורא מאד, שהקב"ה בעצמו יטייל עמו בגן עדן, ויתכבד לפני רבואות מלאכים ונשמות, ועל זה מסיים הפסוק "כי לעולם היא לי" שכבוד זה אינו זמני אלא לעולם ועד. (פרק ט"ז).

האדם צריך להתחזק בעבודת ד' בעולם הזה, כי אח"כ לא יוכל להשלים מה שחיסר - כתיב "דרשו ד' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" ודרשו חז"ל פסוק זה על עשרת ימי תשובה, אמנם "בהמצאו" בא לעורר עוד רעיון נשגב, שצריך האדם לנצל את הימים שהוא נמצא בעולם הזה ללמוד תורה (שבזה הוא מדבר ממש עם הקב"ה), ולקיים מצוות, ולהודות לקב"ה בכל עת שירצה אף בלשון נוכח "אתה", ולבקש על נפשו, ולעלות לדרגות גבוהות, ולשוב בתשובה, כי כל זה לא יוכל האדם לעשות בעולם העליון, ואז יצטער על מה שהיה יכול לעשות ולא עשה, וכמה צריך להיות חביב על האדם כל יום מימי חייו, ולהזדרז לקנות לעצמו חיי נצח, בידועו שאח"כ לא יוכל לעשות מה שהוא עושה עכשיו, ואף אם יזדמן לו עניינים שיוכל להרויח בהם הרבה, לא יבטל מלימודו בשביל זה, כי על ידי זה יחסר לו מחלקו לנצח, ובשעת הדין שואלים את האדם "קבעת עיתים לתורה" והיינו שצריך לקבוע עיתים בכל יום, ואם לא היה לו שהות ביום צריך להשלים בלילה. ומי שישים ליבו לכל זה אשריו, ובודאי יעבוד את ד' בשמחה ובטוב לבב. (פרק י"ז).

החוטאים יהיו בעלי מומין לעתיד לבוא - הנה ידוע שרמ"ח מצוות עשה מכוונים כנגד רמ"ח אברים שבאדם, ואיתא במדרש שכל מצוה כאילו אומרת לאיבר המכוין נגדה עשה בי מצוה שבשבילי תזכה לעתיד לבוא, ביאור הדברים הוא, דהנה תחית המתים היא בזכות קיום התורה, ולעתיד לבוא יעמדו כל המתים במומם וכל האנשים יכירום, ואז יתרפאו כל המומים, אמנם כל המבטל במזיד מצוה אחת, יהיה אז בעל מום באותם אברים שלא רצה לקיים בהם רצון ד', וזהו כוונת הפסוק "ראו עתה וכו' ", והיינו כי עד עתה מכח הניסים והנפלאות התבוננתם בשכלכם שאני משגיח על עולמי, ולא ראיתם בעיניכם את שכר הצדיק ועונש הרשע, אבל עתה תראו בראיה חושית ש"אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא וכו' ", שמי שמחצתי ועשיתי אותו בעל מום בחייו כעת הוא נרפא, ואלו שמתו שלמים יהיו שיקומו מחוסרי אברים, וכבר "אין מידי מציל", ויתפרסם לעין הכל כל מה שעשו החוטאים בחייהם, ויתביישו בזה מאד, וכולם ידעו שדין ד' אמת. (פרק י"ח).

גודל ענין וחיוב החזקת התורה - אמרו חז"ל ג' מפתחות לא נמסרו ביד שליח, גשמים (שזה כולל פרנסה), יולדת ותחית המתים. והטעם בזה הוא כי מלאך אפי' של רחמים לא היה נותן פרנסה למי שאינו ראוי, וכן בזמן לידה כיון שאז העוונות נבדקים היו רוב היולדות מתות, ותחית המתים לא היתה אלא ללומדי תורה בעצמם, (והשאר היו רק מתעדנים בגן עדן עבור המצוות), אבל כשהמפתח אצל הקב"ה, הוא נותן לחם לכל בשר, והיולדות נשארות בחיים (אא"כ אינם זהירות בנדה הזלקת הנר וחלה), וגם מחזיקי התורה עומדים בעת התחיה, והנה היום נתמעטו בעלי התורה, וצריך האדם להזדרז להחזיק תורה שמא אח"כ כבר לא ימצא את מי להחזיק, ואולי לא יהיה בכוחו להחזיק, ולא יסמוך שיצוה את בניו לתת מכספו ללימוד תורה, דשמה לא יספיק לצוותם, וגם מי יודע אם יקיימו בניו צוואתו, ומלבד זה אם כעת יש ישיבות שצריך להחזיקם, אין האדם יכול לפטור עצמו במה שיתן בסוף ימיו. והנה איתא בספרי שאפי' מי שלא למד ולא עשה (והיינו מחמת

שהיה טרוד), אם החזיק את התורה הרי הוא בכלל ברוך המקים את התורה, ומאידך מי שלמד ולימד ועשה, והיה בידו להחזיק ולא החזיק הרי הוא בכלל ארור, וטעם הדבר כי החזקת התורה היא קיום כלל ישראל, והקב"ה רצה שלכולם יהיה חלק בזה, ובעוונותינו הרבים לגודל המצוה נתגבר בזה היצר מאד, ועוון זה גורם שבתים חצרות ועיירות יתלשו ממקומם, ועשיר אינו יוצא ידי חובה בנתינה מעטה, וגם מי שדחוק במזון יתבונן בהוצאותיו ויראה איך הוא מוציא כספו גם למותרות, וא"כ בודאי שמחויב לתת להחזקת התורה, שאם הוא משקיע בעולם הזה שדומה לפרוזדור, כמה עליו להשקיע בבניית הטרקלין לעצמו בעולם הבא. והמתבונן בזה ייטיב לו ד' בזה ובבא. (חתימת הספר).

חובת חינוך הבנים לפי דרך התורה - יסוד קיום האומה הוא חינוך הבנים לתורה ומצוות, ומצינו ענין זה בהרבה מקומות בתורה, ואבותינו קיימו דבר זה בכל לבבם, וכמה פעמים מסרו נפשם על התורה, כדי להורישה שלימה לבניהם, וחובת האב ללמד את בנו תורה שבכתב ותורה שבע"פ, אולם לאחרונה נתחדש מכשול גדול בענין זה, העשוי להשכיח את התורה והמצוות מזרענו, והוא שמלבד שלימוד הגמרא נתרופף אצל האבות והבנים, גם מלמדים דברי הבאי במקום או יחד עם לימוד החומש, והנערים אינם מבדילים כלל בין דברי אלוקים חיים לדברי ההבלים, ואם אין גדיים אין תיישים ח"ו, ועלינו להתעורר וללמד את בנינו כמו שנהגו תמיד. ונביא כאן עיקרי סדר הלימוד והחינוך כפי שהסכימו גדולי ישראל: א' לימוד חומשי תורה על פי הפשט הישר והכשר עם פירוש רש"י והראשונים ולפי קבלת חז"ל, שזה מחנכם לאמונה ולמידות וליראת שמים ולידע את האסור והמותר, ואשרי הזוכה ללמדם גם גמרא. ב' לחפש מלמדים מומחים ויראי שמים ומדקדקים במצוות דאורייתא ודרבנן, שיחנכו לאהבת תורה ויראת שמים ומידות טובות, וירגילו את הבנים במשמרת המצוות באופן שיורגלו לעשות כך בכל ימי חייהם. ג' כל אחד מחויב להקדיש זמן לפקח על חינוך בניו. ד' להסביר לאמהות ולהמון העם שבחינוך הישר

תלויה יהדותם של הבנים. ובזכות מצות "ושנתם לבניך" נזכה ל"וכל בניך לימודי ד' וכו'". (מאמר דרך התורה).

כבוד שמים

בספר זה מבאר הח"ח שהכבוד שאנו חייבים לתת לקב"ה הוא על ידי קיום כל המצוות, ובפרט באותן התלויות בלשון, והעצה לקיים מצוות אלו תיקונים הוא על ידי למווד הלכותיהן (שהרי יש בזה איסורים גמורים, ואינו רק ענין מוסרי), וכן יבואר בספר גודל זכותו ואושרו של הנזהר בשמירת הלשון, ומאיך גודל גנותו ועונשיו הגדולים של העובר על המצוות התלויות בלשון, וכן יבואר החיוב המיוחד לעורר איש את רעהו ואת כלל הציבור בענייני שמירת הלשון, ומהו דרך התיקון למי שנכשל בעוונות אלו.

המכשול בחטאי בלשון מצוי, והאיסור חמור, וצריך ללמוד ההלכות, וספר זה מטרתו לעורר על גודל השכר והעונש התלוי בזה - הנה כבוד שמים הוא ע"י שהאדם מחבב את המצוות ונזהר בהם, והמבזה את המצוות כאילו מבזה את הקב"ה, ואם האדם מבזה מצוה מסוימת הוא מחסר מעצמו את הכח של אותו אבר שכנגד מצוה זו, והנה אצלנו מצוי מאד שהמצוות התלויות בדיבור קיומם רפוי, ואף אם מתחרט לאחר זמן לא רב האדם חוזר וחוטא בזה, וזה דבר שאינו מצוי בעבירות אחרות, ואדם עלול

מצוה. ט' המרגיל עצמו בזה מגדיל זכותו עד לשמים, (משא"כ להיפך). י' הנזהר מלקבל לשון הרע ד' לא מקבל עליו קטרוגים, מידה כנגד מידה. י"א החוטא לא במהרה יגמר דינו לחיוב, אם לא שיש עליו עוון לשון הרע. י"ב יתבונן שאילו היה היצר מנסה להחטיאו בזנות ודאי היה נמנע, ואמירה בפיו חמורה מן העושה מעשה. י"ג לשון הרע גורם לסילוק שכינה. י"ד לשון הרע גורם שבית המקדש לא נבנה, וא"כ המדבר לשון הרע הרי הוא שותף בחורבן בית המקדש. ט"ו המדברים לשון הרע נקראים למעלה בשם חבורת רשע ושורה עליהם רוח טומאה נוראה ונודונים יחד בעונש החמור, וכל בר דעת יברח מזה כמו מאש. ט"ז על ג' עבירות נפרעים מהאדם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים, ולשון הרע כנגד כולם. י"ז עתיד הקב"ה לחתוך לשונם של בעלי לשון הרע. י"ח יתבונן כמה שעות הולכות לריק ע"י דיבורים אסורים, ועתיד אדם לתת דין על מעשים הרעים שעשה, וחשבון על המעשים הטובים שהיה יכול לעשות בזמנים אלו. י"ט בשעה שהאדם מדבר לשון הרע עומדים עליו מלמעלה וכותבים כל דיבור שיצא מפיו. כ' ע"י דיבור לשון הרע האדם מאבד את התורה והמעשים טובים שעשה, ודיבוריו נטמאים ע"י הדיבורים האסורים. (פרק א').

להכשל בעוונות אלו בתמידות, ולעתיד לבוא יתבעו ממנו אפי' שיחה קלה וכ"ש איסורים חמורים אלו, ואין שום עצה לחטאי הלשון אלא ללמוד הלכותיהם מתוך ספרי ההלכה, ולא מספיק לזה ספרי מוסר, מפני שזה אינו רק ענין מוסרי, ובאמת התורה מאריכה בזה יותר מעל שאר ענייני התורה, (ומצינו שהמדבר לשון הרע עונשו גדול בעולם הזה ובעולם הבא, והמלאכים שונאים אותו ומחפשים לעורר דין עליו, והוא מתועב לפני הקב"ה, והמלאכים שונאים אותו ומחפשים לעורר דין עליו, וגם הקב"ה בעצמו שונאו, וזה גורם לעכב את הגאולה (כמו שזה גרם לחורבן), ורצון הקב"ה שיהיה האדם ישר וטוב לחבירו, והעושה היפך זה גורם צער לקב"ה), ולזה נתחבר הספר חפץ חיים לפרט הלכות לשון הרע ורכילות, ובספר זה יובאו מאמרי חז"ל בגודל השכר והעונש התלוי בדבר זה. (פתיחה).

גודל שכר השומר פיו - א' נקרא "איש". ב' מביא עצמו לידי השפעה בעולם הזה. ג' ניצול מגיהנום. ד' זוכה לדרגה גדולה בגן עדן. ה' לפעמים ע"י חסימת פיו, כגון בשעת מריבה, זוכה שהעולם מתקיים על ידו. ו' ממשיך קדושה על עצמו (והחוטא ח"ו עושה להיפך). ז' השומרים פיהם בגלוי ובסתר זה אות שהם יראי שמים, ומצוה זו תעיד עליהם לעתיד לבוא. ח' היושב ולא עובר עבירה נותנים לו שכר כעושי

תנא דבי אליהו פרק י"ח

גבי משה כתיב "ותצא אש מלפני ד' ", וגבי שלמה כתיב "וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ד' על הבית, ויכרעו אפים ארצה וישתחוו" וגו'.

חשיבות לימוד התורה וקיום המצוות

פעם אחת בשני בצורת מצאני אדם אחד ושאלני מאין אני, ואמרתי לו שאני ממקום פלוני שכולם חכמים ורבנים, ואמר לי שב במקומי ואתן לך חיטים ושעורים וכל מיני קטניות, אמרתי לו בני אפילו אם אתה נותן לי אלף אלפים דינרי זהב אין אני מניח מקום תורה, שאין מלוין לו לאדם לבית עולמו אלא דברי תורה ומעשים טובים.

כל זמן שישראל עוסקים בתורה ועושים רצון אביהם שבשמים, הקב"ה בעצמו נפנה אליהם לברכה, ואם אינם עושים כן חס ושלום הקב"ה נפנה עליהם לקללה.

בא וראה כמה גדול כח פשעה של תורה, שלא חרב העולם בראשונה ולא חרבה ירושלים ולא חרב בית המקדש אלא בפשעה של תורה.

שלא יתערבו בהם פסולי חיתון, וישראל כפויי טובה ועושים דברים מכוערים ומבעטים ביסורים, והקב"ה שכבר גזר שיהיו בניו ועבדיו מצרפם ומזקקם כזהב וככסף.

אשרי אדם שמרבה בישיבה ומפלפל בטורח וממעט בסחורה ויושב והוגה בדברי תורה בכל יום תמיד. בקשו רחמים על בעלי בתים שיעסקו בתורה ודרך ארץ, ועל העוסקים עם הציבור שיעסקו עמהם לשם שמים, והקב"ה משלם שכר דרך ארץ בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, שאין בעלי בתים נעקרים מן העולם ויודים לארץ אלא בשביל גסי הרוח, שבזמן שישראל אוכלים ושותים ומבעטים מתוך הטובה, ואינם עוסקים בדרך ארץ ובדברי תורה, באה רעה לארץ. וכדי שלא יבוא אדם לידי גסות הרוח, יסתכל בעצמו וידע שלאחר מיתה יהא עפר רימה ותולעה, וישא עיניו לשמים ויאמר מי ברא את אלה בחכמה ובתבונה וכולם תלויים במאמר שפתי, ויסתכל במעשי ידיו של הקב"ה באדם ובבהמה וכו' שמזונותיהם ונשמת כל אחד מסורים בידי הקב"ה, וחייב אדם לשבח ולברך לשמו של מי שאמר והיה העולם על נפש רוח

ברוך המקום ברוך הוא שבחר בחכמים ובתלמידיהם ובתלמידי תלמידיהם, ומקיים עליהם במידה שאדם מודד מודדים לו, וכמו שהם יושבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום וקוראים ושונים לשם שמים, ויראת שמים בלבבם, ומזיקים דברי תורה על פיהם, ומקבלים עליהם בשמחה עול מלכות שמים, כך כביכול הקב"ה נותן להם שמחה בעל כורחם.

כל תלמיד חכם שיש בו דברי תורה לאמיתו, ימי זקנותו יפים לו מימי בחורותיו.

אפילו עני שבישראל שיש בו תורה ומעשים טובים נח לו להקב"ה יותר מאחאב מלך ישראל. ואפילו עיר קטנה שבישראל שיש בה תורה טובה לפני הקב"ה יותר משומרון שאין בה תורה.

אדם שיש בידו רק דרך ארץ ומקרא מוסרים לו מלאך לשומרו, ואם קרא תורה נביאים וכתובים מוסרים לו ב' מלאכים, ואם גם שנה משנה ומדרש והלכות ואגדות ושימש תלמידי חכמים הקב"ה בעצמו משמרו, ואלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו, דכתיב "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל", וכן שומר הקב"ה את ישראל

ונשמיה שהוא נותן בערב לבעל הפקדון והא מחזירה לו בבוקר.

לעולם יהא אדם נאה בביאתו, חסיד בשיבה ערום ביראה ומרבה שלום עם אביו ועם אמו ועם רבו שלמדו מקרא ומשנה ואפילו עם כל אדם שבעולם, שנאמר "מענה רך ישיב חמה".

אשרי האדם שאין בו עבירה ויש בו מעשים טובים ותלמוד תורה ושפל ברך וענוה, עליו אומר הקב"ה זהו הדר עמי במרום.

אמרו חכמים מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך, הא כיצד עשה אדם דברים מכוערים ושאינם ראויים, מעשיו מרחיקים אותו מן השכינה, אבל אם עשה מעשים טובים, מקרבין אותו אצל השכינה.

ברוך המקום ברוך הוא שבחר בחכמים ובתלמידיהם ובתלמידי תלמידיהם ומקיים עליהם במדה שאדם מודד בה מודדים לו, כשם שהם יושבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שהוא פנוי להם וקוראים ושונים לשם שמים ויראה בלבבם ומחזיקים דברי תורה בפיהם, ומקיימין עליהם "טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו", כך כביכול אפילו אם הם ישאלו את כל העולם כולו בשעה אחת הקב"ה נותן להם מיד.

מידת בשר ודם קללתו מרובה מברכתו, אבל הקב"ה ברכתו מרובה מקללתו, שבירך את ישראל מא' ועד ת', מ"אם בחוקותי" עד "קוממיות", וקללם מו' עד מ', מ"ואם לא תשמעו לי" עד "געלה אתכם".

ברוך המקום ברוך הוא שבחר בישראל מתוך ע' לשונות, ונתן בהם חכמה בינה דעה והשכל שיהיו בוטחים בו בכל עת ובכל שעה.

קומי רוני בלילה, אין רננה אלא שמחה, מפני מה, "כי הנני בא ושכנתי בתוכך", דבר אחר אין רינה אלא לשון שבח, שכל זמן שישראל עושים רצון אביהם שבשמים הקב"ה בעצמו ומשבח את שמו הגדול בפניהם.

מה יעשה אדם שבאים עליו יסורים - מי שבאים עליו יסורים יעמוד בחצי הלילה וישב לשמו של מי שאמר והיה העולם, שנאמר "חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך", ומהיכן היה דוד יודע זמן חצות, כינור היה תלוי למעלה מראשותיו ובזמן חצות רוח צפונית מנשבת בו ומנגן מאיליו. לטובת האדם באים עליו יסורים, ולא יאמר צדיק אני, ולא יאמר שהוא צדיק, אלא יודיע לעצמו שהקב"ה לא נושא פנים לשום אדם, וכתוב "וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ד' אלוקיך מייסרך". וחייב אדם לברך ולשבח לשמו של הקב"ה על כל הטובות והרעות שבאות לו, כיצד: פגע בו ארי ולא אכלו ויברך וישבח לשמו של הקב"ה, שמא לארי היה מזומן, הכהו קוץ

במקום בשר יברך וישבח שלא הכהו במקום גידים ועצמות, וכל המתפלל ונותן הודאה על הקלות, כאילו התפלל ונתן הודאה על החמורות.

אמר דוד לקב"ה אלמלא כתבת בתורה "פוקד עוון אבות על שלשים ועל רבעים" אין אדם חי על פני האדמה ונחרב העולם כולו, שאתה רחום וחנון וחסיד וצדיק ונותן לאיש כדרכיו וכמעשיו, מפני שאתה חפץ בטובה לעשותה בשמחה ולא ברעה לעשותה באנחה. עוד אמר דוד לפני הקב"ה עשיר נקרא לפניך על שם ממונו שנותן לעניים, ועני נקרא לפניך כשבנו עומד בבית הכנסת וקורא בתורה ושואלים בן מי זה, הא למדת שאין הקב"ה נותן בנים בעלי תורה אלא לעניים.

בני אדם נעצרים מלהיות להם בנים מפני שהקב"ה אוהב אותם אהבה גמורה ושמח בהם ולפיכך מצערם כדי שירבו רחמים עליו, כמו שהיה באברהם ויצחק ורחל ורנה.

פעם אחת נחלקו החכמים אם אליהו בא מזרעה של רחל או מזרעה של לאה, באתי ואמרת להם אין אני בא אלא מזרעה של רחל מבנימין, אמרו לי ולא כהן אתה, ולא כך אמרת לאשה האלמנה "עשי לי משם עוגה קטנה והצאת לי ולך ולבנך תעשי באחרונה" והיינו חלה, אמרת להם אותו תינוק משיח בן יוסף היה והעוגה היתה לרמז שאני יבוא לפניו.

ההכנה למתן תורה ולמעבר הירדן, ומלחמת העי - לפני מתן תורה אמר הקב"ה לישראל שיקדשו עצמם ב' ימים, ומשה אמר להם שיכינו עצמם ג' ימים, ויבדלו מאשה ומעבירה ומגזל ומכל דבר מכוער כדי שיהיו טהורים כשיעמדו על הר סיני. וכן יהושע אמר להם שיבדלו מעבירה ומגזל ומדבר מכוער ויעשו תשובה והיו בקדושה וטהרה כשיעברו בירדן. מה כתיב בתריה "ויהי בהיות יהושע ביריחו וכו' ויאמר שר צבא ד' אל יהושע של נעלך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו קודש הוא" שיצא מלאך להחריב את העולם, מפני שבטל המן ובטלה התורה והיה צריך להיות באבל ולהסיר נעליו. וכשיצאו לעשות מלחמה בעי נפלו מהם ל"ו צדיקים, ובאו יהושע והזקנים ונפלו על פניהם ארצה לפני ארון ד', וד' ענה חטא ישראל ולקחו מן החרם ולא ינצחו אם לא ישמידו החרם מקרבם, שאל יהושע מי עשה מעשה זה, אמר לו הקב"ה וכי אני מדבר לשון הרע, לך והטל גורלות, עד שנלכד עכן, באותה שעה בכה עכן בכיה גדולה ואמר וכי בגורל אתה בא עלי, אם היית משליך הגורל על אלעזר ועל איתמר וכי לא היה יוצא אחד מהם, אמר לו יהושע אל תוציא לעז על הגורל מפני שעתידיה ארץ ישראל להתחלק בגורל, אלא עשה תשובה ותן תודה כדי שתבוא לעולם הבא, והודה עכן, ורצו העם

והביאו את מה שנטל עכן ליהושע, ויהושע זרקם לארץ ואמר העל אלה יפלו ל"ו צדיקים רוב סנהדרי גדולה, אמר לו הקב"ה מה עשית אני אמרתי אצרוף בני ועבדי כדי שידעו שאני מכיר לב כל אחד, והיה יהושע מתאבל והולך עד שאמר לשון הרע על הקב"ה שנאמר "ויאמר יהושע אל העם לא תוכלו לעבוד את ד' וגו', אמר לו הקב"ה מה זה יהושע שוב אמרת לשון הרע לפני, אמרתי למשה "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם" וגו', וכיון שעמד בתפילה לפני שמעתי תפילתו וסלחתי לישראל, השיב יהושע לא אמרתי כך לישראל אלא כדי שיראו מפניך ולא יחטאו ויעבדוך בלבב שלם, באותה שעה היה הקב"ה מגפף ומנשק את ידיו של יהושע על חכמתו ועל בינתו, מיד אמר יהושע לישראל זה שכרי מכם שאני מדבר עמכם בכל שעה ליראה את ד' ולעבודו בלבב שלם.

גנות הגאווה ומעלת הענוה - לא יאמר אדם בליבו הואיל ואין בי עבירה ואין בי עון וחטא אתגאה על הבריות ואתגדל עליהם ביותר, אלא כך יאמר לא אעשה כן כדי שיתמלאו ימי, וידע האדם שרוח נמוכה ורוח שפלה נוח לפני הקב"ה יותר מכל הזבחים שבתורה, שנאמר "זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה", מכאן אמרו חכמים אם אדם מקריב עולה שחר עולה בידו וכן במנחה ואשם ושלמים, אבל כל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הזבחים שבתורה, וכן אמר יעקב אבינו ליוסף בני אל תאמר הואיל ואני מלך ואין בי עבירה ועון וחטא אתגאה על הבריות ואתגדל עליהם ביותר, אל תעשה כן כדי שיתמלאו ימיך, ולא נתן הקב"ה לאדם חכמה ובינה דעה והשכל אלא לקדש שמו הגדול.

ביאור הפסוק שפכי כמים ליבך נוכח פני ד' - כתיב "שפכי כמים ליבך נוכח פני השם", מה מים הללו רבים לכל באי עולם, כך בכל איברי צריך אדם לעשות רצונו של הקב"ה. דבר אחר מה מים הללו קורת רוח הן לכל באי העולם בין בימות החמה בין בימות הגשמים, כך יהא אדם עושה קורת רוח להקב"ה לעולם כל ימי חייו. דבר אחר מה מים הללו חיים הם לכל באי העולם, כך בית ישראל אני כפרתן בכל מקומות מושבותם אין מתקיימין אלא בדברי תורה. דבר מה מים הללו אין בניינו של העולם אלא במים, כך אין העולם עומד אלא במים, מה מים אלמלא מים אין העולם יכול לעמוד, כך אלמלא ישראל והתורה לא נתקיימו שמים וארץ. דבר אחר מה מים הללו אדם נותן זרעים בארץ ומעביר עליהם מים מצמיחים ומגדלים פירות וחיים מהם כל באי העולם, כמו כן יהיו בני ישראל לעתיד, ובאותה שעה יתחלקו ישראל לארבעה כתות "זה יאמר לד' אני (אלו צדיקים גמורים) וזה יקרא בשם יעקב (אלו בני הרשעים) וזה יכתוב

ידו לד' (אלו רשעים שעשו תשובה) ובשם ישראל יכנה (אלו גירי אמת). דבר אחר מה מים הללו מקוה טהרה הם לישראל ולכל אשר נברא בעולם, כך דברי תורה הם מקוה טהרה לישראל, בא וראה כמה גדולה כחה של התורה שמטהרת את פושעי ישראל בזמן שעושים תשובה אפי' מעבודה זרה שבידם. דבר אחר מה מים הללו הולכים בנהר ושוב אינם חוזרים, כך כל יחיד ויחיד מישראל שעשה מריבה עם חבירו לא ישמור עליו קנאה ונקמה בלבבו ולא יתגאה עליו, ודברי תורה לא ימנע ממנו, ולא יהא רגיל להשיב דברים כנגד ב"ד של מעלה, שאם יזדקק לך להוכיחך אי אתה יכול לעמוד בתוכחות, הא כיצד עבר אדם עבירה בשנה זו כיון שהגיע יום הכפורים והתוודה עליה מחל לו הקב"ה עליה, לשנה האחרת לא יזכרוה לו ביותר, וכן שנו חכמים במשנה אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, ואם היה בן גוים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך, שנאמר "וגר לא תונה" וגו', ואומר "לא תלך רכיל בעמיק".

מעלת משה ואהרן וגנות דתן ואבירם - דבר אחר "לא תלך רכיל בעמיק" שלא תהא רך בפיק וקשה בלבבך. דבר אחר מה רוכל זה יש עמו מאה מיני בשמים, אף כל חכם וחכם מישראל יש בו כמה מאות דברי תורה לאמיתו, ויש בלבבו מאה מחשבות של מקרא ומאה של משנה ומאה מיני תשובות של תלמוד, וכיוצא בהן אתה אומר אצל רשעים כמו דתן ואבירם, שנתכוון כל אחד מהם לעשות מריבה עם חבריהם, ויש בהם מאה מחשבות של גזל ומאה של עריות ומאה של שפיות דמים. דבר אחר צא ולמד ממשא ואהרן שנתכוונו ועשו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ובין ישראל לתלמידי חכמים לעמי הארץ ובין חכם לחכם ובין אדם

לחבירו ובין איש לאשתו, ומתוך דרכיהם הטובים נקבע שם טוב להם ולבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות, אבל דתן ואבירם הרשעים שנתכוונו ועשו מחלוקת בין ישראל לאביהם שבשמים וכו' (כנ"ל) ומתוך דרכיהם הרעים נקבע שם רע להם ולבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות, שנאמר "הוא דתן ואבירם". דבר אחר הוא דתן ואבירם שאמרו למשה במצרים "מי שמך לאיש שר ושופט עלינו", ואמרו למשה במצרים "ירא ד' עליכם וישפט אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה", והם אלו שהותירו מן המון, מכאן אמרו כל מה שאתה יכול לתלות ברשעים תלהו עליהם. וכי מה טיבו של אדם שמתכוין ועושה מריבה על מי שאמר והיה העולם, אלא בא הכתוב ללמדך שכל מי שעושה מריבה על ת"ח כאלו עושה מריבה על מי שאמר והיה העולם, ולפי שהיו יודעין דתן ואבירם במשה ואהרן שכשרים ובני עולם הבא הם, עמדו עליהן להורגם בלשונם, וכן יודעים דואג ואחיתופל בדוד מלך ישראל שכשר ובן עולם הבא הוא, והם עמדו עליו להורגו בלשונם, לכך נאמר עליהם "יכרת ד' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות" וגו' לפי שהיא העבירה הגדולה. ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים כשם שחלקו לו כבוד לאחיתופל וקראו לו יועץ, וכשם שחלקו לו כבוד לדואג האדומי וקראו לו גבור, לפי גודל כבודם כן הוא גודל פורענותם, ואמרו חכמים שכך אמר דוד אף שיחתן לא תזכר בבית המדרש, וישורשו מארץ חיים סלה, והיינו מהעוה"ב שהצדיקים חיים וקיימים בו לעולם ולעולמי עולמים.

גנות ועונש העבירות

פעם אחת ראיתי עיר גדולה ובה מלמד תינוקות שמלמד מאתים נערים בני י"ח ועשרים, לשנה

אחרת מתו כולם ולא נשארו אלא הקטנים, והייתי בוכה ומתאנח, עד שבא מלאך ואמר לי שהם היו עושים דברים מכוערים ומוציאים שכבת זרע חינם ולא היו יודעים שהמיתה משיגתן.

מה ששנו במשנה שאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים אין הלכה כן, שאם יבוא עליה בעבירה אין כאן עדות שלימה, ורק עם שלשה מותר, וכל זה בתלמידי חכמים גדולים, אבל בפריצים אסור אפילו במאה. ועוד שנו במשנה רווק או אשה או מי שאין לו אשה לא ילמדו סופרים, ולא ירעה רווק בהמה, ולא ישנו שני רווקים בטלית אחת, וכל מי שעסקו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים.

ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים, כשם שהרשעים מספרים לשון הרע ועולה עד כסא הכבוד, כמו כן יורדין מלאכים מפני הגבורה ונוטלין אותן הרשעים ומשליכין אותן לתוך עומקה של גיהנם, ואומרת הגיהנם אין לי יכולת לפרוע להם די כפי עונש שלהם, דבעל הלשון הרע חטא מן הארץ עד לרקיע, אלא שגר בו חיצין מלמעלה תחילה ואחר כך יקבל ממני גחלי רתמים מלמטה.

רשעים גמורים הרי הן בתוך הגיהנם כציר ומורייס בתוך הקדירה, מה קדירה זו כיון שנותנין בתוכה ציר או מורייס מיד היא נחה כך הגיהנם כיון שנותנין בה פושעי ישראל מיד היא נחה.

ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים, שהרשעים העוברים עבירות בחדרי חדרים ובמסתרים, הקב"ה יחפש עונותיהם מתוך אורות ונרות.

חדש

גיתן להשיג את הסט תמצית הש"ס (ללא תוס', ורש"י חלקי) על כל הש"ס במחיר 120 ₪. תמצית משנה ברורה, 6 חלקים ב6 חוברות. חוברת 10 ₪ סט 50 ₪. כמו כן גיתן להשיג את סיכומי תמצית ספרי מוסר, ותמצית ספרי חפץ חיים. נקודות מכירה בירושלים בני ברק בית שמש מודיעין עילית אופקים רכסים ועוד. לפרטים 052-7692282 קיבלת תועלת מהגליון? באפשרותך לזכות לזמנים נוספים, גיתן לתרום ביצורים פלוס' קופת 'תמצית'

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי ומשנה ברורה חפץ חיים ואהבת הסד גיתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר: בטלפון 0737-289-669 - במייל 7692282@gmail.com - בנדרים פלוס קופת לדעת. הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי 300 ₪ ברשת 'יפה נוף', 101 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה נוף'. חדש- מבחנים על העמוד היומי

סיכומי 'תמצית'

גיתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה). - בנקודות ההפצה - במייל 7692282@gmail.com - בפקס 0799-414144 * בנוסף גיתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס. הסיכומים מיועדים לחזרה בלבד ואין לסמוך להלכה.